

Бібліографічний опис:

[Від редакції] (2022) Михайло Бялик (13.03.1929 – 16.10.2022). *Народна творчість та етнологія*, 4 (396), 120–122.

[Editorial] (2022) Mykhailo Bialyk (13.03.1929 – 16.10.2022). *Folk Art and Ethnology*, 4 (396), 120–122.

МИХАЙЛО БЯЛИК

(13.03.1929 – 16.10.2022)

Ім'я Михайла Григоровича Бялика в культурному просторі України добре знане. Його авторитет як мудрого і глибоко ерудованого вченого-музикознавця й музичного педагога, чесного й водночас делікатного у виразах музичного критика європейського масштабу, вправного й академічного за виконавською інтерпретацією піаніста був на високому рівні поміж колег – композиторів, музикознавців, виконавців – і шанувальників музичного мистецтва. Він народився в Києві й через усе життя проніс щирю любов до своєї рідної домівки, ніколи не поривав контактів з українськими друзями й навіть, коли жив довгі роки поза Україною, завжди думками летів у дороге йому місто над Дніпром. Музичний талант, що проявився ще змалку, визначив його подальшу долю: закінчив Київську консерваторію ім. П. І. Чайковського відразу по двох спеціалізаціях – клас історії музики у професора Григорія Кисельова (1951), а за два роки – клас фортепіано професора Абрама Луфера (колишнього лауреата конкурсу ім. Фридерика Шопена) та професора Євгена Сливака (1953). Мав велике щастя – музично-теоретичні науки приватно студював в уславленого композитора-класика Левка Ревуцького, що в подальшому ґрунтовно позначилося на творчому доробку молодого дослідника.

Однак реалії тоталітарної тогочасної системи корегували долю Михайла Бялика поза його власними бажаннями й планами. Він зазнав утисків у зв'язку з тогочасними анти-

семітськими гоніннями, що змусило його полишити Київ і в 1951–1954 роках працювати в Дніпропетровську (тепер Дніпро) викладачем теоретичних дисциплін у музичному училищі та виступати лектором у філармонії. Наміри поглибити знання привели Михайла Бялика до вступу в 1955 році в аспірантуру Ленінградського (нині – Санкт-Петербурзького) інституту театру, музики та кінематографії (1955–1958, захистив кандидатську дисертацію «Творчество Л. Н. Ревуцкого», 1969). Водночас багато сил віддавав діяльності в Спілці композиторів тодішнього СРСР (1969–2003). Його праця була відзначена званнями заслуженого діяча мистецтв РРФСР (1982), заслуженого діяча культури Польщі (2000), титулом Почесного члена Філармонічного товариства Санкт-Петербурга.

Через історичні обставини Михайло Бялик майже 50 років віддав роботі в так званій північній Пальмірі, де він викладав у консерваторії ім. М. А. Римського-Корсакова та Академії театрального мистецтва, відродив Петербурзьке філармонічне товариство, зрештою, був одним з очільників музикознавців колишньої Спілки композиторів СРСР. У ті роки його діяльність скеровувалася на відкриття рідкісних музичних талантів, зокрема композиторських, насамперед тих, хто не був у фаворі влади, бо саме вони потребували особливої уваги, делікатної і водночас потужної підтримки. Довгі роки його пов'язували міцні професійні й товариські контакти з композиторами Альфредом Шнітке, Борисом Тищенком, диригентами Юрієм Теміркановим, Марісом Янсонсом, режисерами Гаррі Купфером, Дмитром Черняковим, співаками Оленою Образцовою, Євгеном Нестеренком, танцівником Михайлом Барішниковим та ін., більшість з яких давно емігрували на Захід.

Водночас Михайло Бялик завжди з особливим теплом і ностальгічним флером згадував Київ, де народився, отримав чудову музичну освіту як музикознавець і піаніст¹. Особливо пам'ятним стало спілкування з визнаними класиками, колишніми вчителями – Левком Ревуцьким, якому потім присвятив кілька книжок, Борисом Лятошинським, блискучим піаністом Абрамом Луфером. Назавжди збереглися дружні спогади про видатних педагогів-теоретиків – Фріду Аєрову, Надію Горюхіну, Ніну Герасимову-Персидську, блискучу піаністку Раду Лисенко – онуку ушавленого композитора-класика. Завжди цікавився появою нових талантів в Україні й намагався підтримати їх своїми статтями на шпальтах тодішньої періодики. Музикознавча україністика Михайла Бялика досить широка: уже згадувані Левко Ревуцький та Борис Лятошинський, а також Андрій Штогаренко, Юлій Мейтус, Віталій Губаренко, Леонід Грабовський, Валентин Сильвестров, Леся Дичко, Мирослав Скорик, Євген Станкович, Левко Колодуб, Володимир Зубицький, Іван Карабиць, з виконавців – Самуїл Дайч, Едуард Едельман, Євген Громов, музикознавець Микола Гордійчук. Багато років підтримував у пресі диригентське мистецтво видатного киянина Ігоря Блажкова, який нині живе в Німеччині. Фундаментальними працями музикознавства визнано його книжки «Л. Н. Ревуцкий. Очерк жизни и творчества» (Москва, 1963), «Л. Ревуцкий» (Київ, 1973), «Л. Н. Ревуцкий» (Ленінград, 1979) та ґрунтовні статті «Симфония (№ 3) Б. Лятошинского» (Советская музыка, 1957, № 2), «Л. Н. Ревуцкий и украинская песня» (там само, 1959, № 3), «В пути» (до 60-річчя А. Штогаренка; там само, 1962, № 10); «Светлое восприятие жизни» (про романси Ю. Мейтуса; там само, 1962, № 12); «Действительно новое» (про оперу «Загибель ескадри» В. Губаренка; там само, 1968, № 6); «Над Бабьим Яром...» («Кадіш-реквієм» Є. Станковича на сл. Д. Павличка; Музыкальная жизнь, 1992, № 3), «Лятошинский, Мравинский и другие» (Музыкальная академия, 1996, № 1); «Встречи с Иваном Карабицем» (збірник «Vivere memento: статті і спогади про І. Карабиця», Науковий вісник НМАУ, Київ, 2003, вип. 31), «Уроки Левка Ревуцького» (Українське мистецтвознавство, 2015, вип. 15) та ін.

З погіршенням здоров'я (що вимагало посиленого лікування й кількох операцій) та поверненням тоталітарних і антисемітських тенденцій у РФ родина Бяликів 2003 року

покинула береги Неви. Останні майже 20 років життя вченого були пов'язані з Німеччиною, Гамбургом – великим портовим містом з розвиненим культурним життям, де діє відомий експериментами оперний театр, а недавно відкрито унікальну за сучасною архітектурою Ельб-філармонію, з найновішою акустичною й освітлювальною технікою, розробленою видатними світовими спеціалістами. Михайло Григорович був удостоєний персонального запрошення на її урочисте відкриття. Повз його увагу не проходили й цікаві мистецькі імпрези в Берліні, Лейпцигу, Амстердамі, Римі, Нью-Йорку – благо, що сучасні комунікації дозволяли дістатися різних міст Європи та Америки за досить короткий час.

Але й у «Германщині» (як сам казав) вчений не відійшов від музично-професійного життя: писав рецензії на нові оперні спектаклі, симфонічні програми, що відбуваються в престижних театрах та філармоніях країн Західної Європи, виступав як піаніст (зокрема на громадській урочистості на честь його 90-річчя). Разом зі співаком Віктором Рудем – володарем чудового «оксамитного» баритону – провів камерний концерт української вокальної музики із творів Левка Ревуцького та Юлія Мейтуса. Останні роки його життя стали прикметними двома важливими подіями. Перша – наприкінці 2017 року свою величезну колекцію книг, нот, музичної періодики, платівок і дисків, що збирав понад 50 років і де значну частку складають матеріали з українського музичного мистецтва, він подарував бібліотеці Інституту музикознавства Вищої школи музики, театру та медіа в Ганновері (перебуває у підпорядкуванні Вищої музичної школи). Ця акція набула широкого культурно-громадського резонансу. Друга подія – у лютому 2019-го його донька Катерина Бялик (теж музикознавиця), виконуючи волю батька, приїхала до Києва та передала в дар Національному художньому музею України (на вул. Грушевського) вісім картин високої художньої якості із художнього зібрання родини, серед яких є також унікальні офорти Євгена Лисика.

У період воєнних дій РФ проти України (з 24 лютого 2022 р.) Михайло Григорович при спілкуванні (розмові, листуванні) зі своїми друзями й кореспондентами з України принципово перейшов на українську мову, яку добре знав і не забув за роки довгого перебування поза Україною². У ті ж дні він виступив зі зверненням-проектом до керівництва Ельб-філармонії в Гамбурзі про створення Фестивалю сучасної української музики (з включенням до програм творів як академічного, так і демократично-популярного спрямування). Цей проект нині активно реалізується, і прекрасні музиканти з України вже виступають зі своїми програмами на унікальній філармонічній сцені Гамбурга.

Як і годиться мудрій літній людині, Михайло Григорович упродовж кількох останніх років ретельно виконав усі поставлені перед собою завдання по упорядкуванню архіву та достойному завершенню життя. Щоправда, одне із цих завдань йому не пощастило здійснити – не дочекався перемоги України у війні, про яку так мріяв усі дні воєнного протистояння. Та все одно, він, наскільки міг, докладав зусиль і впливової дії свого професійного авторитету для перемоги сил світла й цивілізаційного прогресу над мороком темряви. Національна музична культура завжди буде вдячна Михайлу Григоровичу Бялику за його багатолітню наукову й культурно-громадську діяльність на добро українського мистецтва.

Колектив ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України

Примітки

¹ Михайло Бялик: «Думки летять у юність, в Київ...». *Український Інтернет-журнал «Музика»*. 2019. 2 травня. URL : <http://mus.art.co.ua/dumky-letiat-u-iunist-v-kyiv/>. (Передрук: «Українська музична газета». 2019. № 2, квітень – червень. С. 6–7).

² Михайло Бялик – Валентина Кузик: листування у дні війни. *Музика: Український інтернет-журнал*. 2022. 3 липня. URL : <http://mus.art.co.ua/mykhaylo-bialyk-valentyana-kuzyk-lystuvannia-u-dni-viyny/>.